

Bestandsplan for elg i Sørli tildelingsområde 2017–2020

Sørli tildelingsområde

Innholdsfortegnelse

Forord	2
1 Innledning	3
1.2 <i>Organisering av elgforvaltningen i Norge.....</i>	3
1.2 <i>Beskrivelse av Sørli tildelingsområde.....</i>	3
1.3 <i>Adaptiv elgforvaltning i Sørli tildelingsområde.....</i>	4
2 Kunnskapsgrunnlaget.....	6
3 Avskytingsplan	8
3.1 <i>Mål.....</i>	8
3.1.1 <i>Lierne kommunens mål for elgstammen</i>	8
3.1.2 <i>Sørli tildelingsområdes hovedmål</i>	8
3.1.3 <i>Sørli tildelingsområdes delmål</i>	8
3.2 <i>Tiltak</i>	8
3.3 <i>Avskytingsavtale</i>	9
3.4 <i>Systematisk observasjon og evaluering</i>	9
4 Søknad om godkjenning av bestandsplanen.....	10
Litteratur	11

Forord

Bestandsplanen er ført i pennen av sekretær Tord Åberg, og den er behandlet én gang i styret. Den er endelig vedtatt av årsmøtet den 14.3.2017.

Forsidebilder: Bildene symboliserer lokal elgforvaltning i Sørli tildelingsområde.

Fotografer: Oppe til venstre: Nils Vidar Bratlandsmo. De tre andre bildene: Tord Åberg.

1 Innledning

1.2 Organisering av elgforvaltningen i Norge

Elgforvaltningen i Norge har i løpet av de siste 20 årene gjennomgått store endringer. Et sentrale stikkord er omlegging til grunneierstyrt forvaltning. Gjennom to stortingsmeldinger, flere forskriftsendringer og en rekke statsbudsjetter er mye av elgforvaltningen nå flyttet ned til lokalt nivå.¹ Mye av det fylkesmennene hadde ansvar for tidligere er nå flyttet ned til kommunene, og mye av det som kommunene hadde ansvar for tidligere er flyttet ned til rettighetshaverne. (Hjorteviltforskriftens definisjon på jaktrettshaver: grunneier eller person som har avtale med grunneier om leie av jaktretten.)² I tillegg har fylkeskommunen fått en rolle som hovedansvarlig for elg på regionalt nivå, primært som tilrettelegger og koordinator. Forskrift om forvaltning av hjortevilt med kommentarer gir en god oversikt over rollefordelingen mellom kommunen og jaktrettshaverne.² Her er en oppsummering av de viktigste punktene:

Kommunen skal:

- vedta kommunale mål for utviklingen av elgbestanden, mål som ivaretar hensynet til beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på skog og viltulykker på veg
- fastsette forskrift om åpning av jakt og jakttider for elg
- fastsette minsteareal for elg
- godkjenne tellende areal for elg
- godkjenne nye vald og endring av vald (Sørli tildelingsområde er et vald)
- godkjenne bestandsplaner, som utarbeides av jaktrettshaverne
- tildele fellingstillatelser til valdene/bestandsplanområdene

Jaktrettshaverne (grunneier eller person som har avtale om jakt og evt. administrasjon av jakt med grunneier) skal:

- søke kommunen om godkjenning av nye vald og endring av vald
- velge en valdansvarlig representant som er kontaktperson opp mot myndighetene
- utarbeide bestandsplan og søke kommunen om godkjenning av denne
- forvalte fellingstillatelsene iht. godkjent bestandsplan
- gjennomføre diverse forvaltningstiltak
- rapportere fellingsresultater, sett elg og slaktevekter til www.settogskutt.no
- melde inn jaktleders navn og adresse til kommunen før jaktlaget starter jakta
- organisering og tilrettelegging av jaktutøvelsen

I tillegg håndterer jaktrettshaverne privatrettslige avtaleforhold knyttet til jaktutøvelsen, mellom grunneiere og mellom grunneiere og jegere, og mellom jegere seg i mellom.

1.2 Beskrivelse av Sørli tildelingsområde

Sørli tildelingsområde (ofte forkortet til ST) er et vald etter hjorteviltforskriften, og er godkjent for jakt på elg, rådyr og bever. ST består av rettighetshavere i gamle Sørli kommune, samt deler av Muru-, Vestre finnli- og Sønddøladalen statsallmenninger i gamle Nordli kommune.

ST er et forholdsvis stort vald med et totalareal på ca. 1.800.000 dekar og et tildelingsareal for elg (skog og myr under tregrensen) på 868.962 dekar. ST inndelt i 16 utmarkslag for elgjakt og har 29 jaktfelt registrert i hjorteviltregisteret. På en del jaktfelt blir jakta oppdelt på flere jaktlag, slik at det er flere jaktlag som jakter på samme jaktfelt. I 2014 var det over 70 elgjaktlag som jaktet i STO (37 av disse var jaktlag som kjøpte jaktkort (dagskort) på elg hos Fjellstyrene i Lierne).

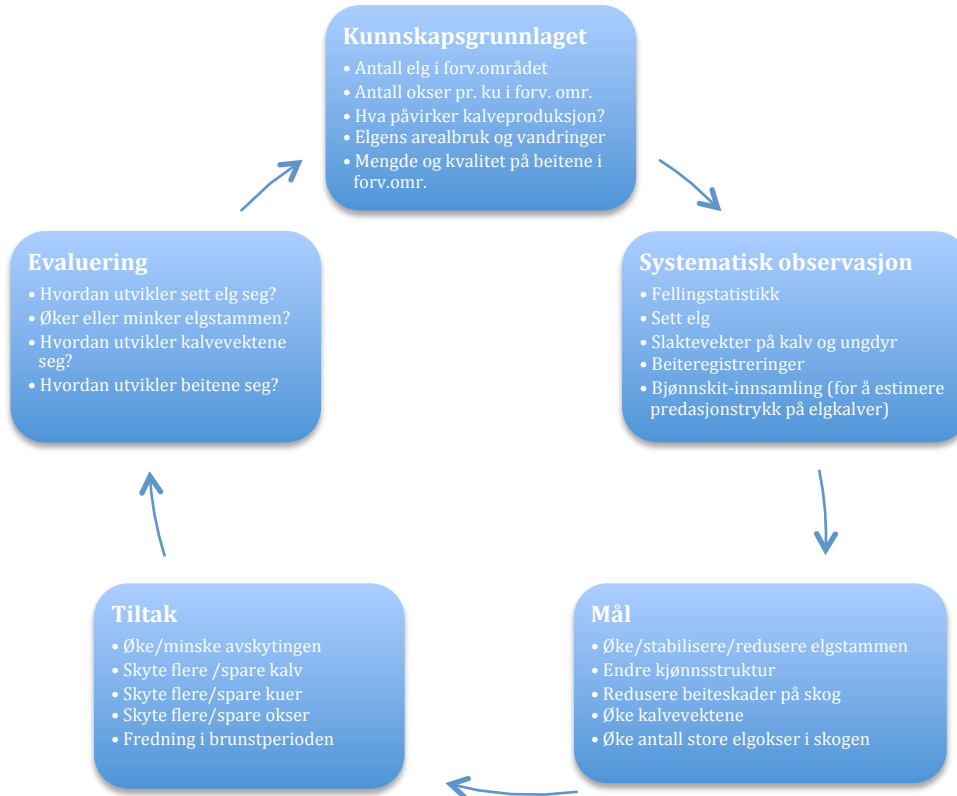
Det vises til Sørli tildelingsområdes nettsted: www.sorlielg.no for kart og mer informasjon.

1.3 Adaptiv elgforvaltning i Sørli tildelingsområde

Sørli tildelingsområde forsøker å forvalte elgstammen etter en modell som benevnes som *adaptiv elgforvaltning*. Adaptiv forvaltning er egentlig vanlig norsk elgforvaltning, beskrevet i en helhetlig modell. Modellen er godt beskrevet av Carlsson & Danell 2006³ og Sveriges lantbruksuniversitet⁴. Adaptiv elgforvaltning betyr at man tilpasser seg nye forhold og at forandring og endringer er det normale i hverdagen. Disse endringen gjør at elgforvaltning er en meget komplisert øvelse hvor man må ta beslutninger med begrenset informasjon, om bl.a. elgstammen og beiteforholdene, og noe som gir stor usikkerhet. Adaptiv elgforvaltning tar hensyn til denne usikkerheten gjennom en repeterende, eksperimentell og lærende prosess i fem trinn:

1. kunnskapsgrunnlaget
2. sette mål
3. tiltak
4. systematisk observasjon
5. evaluering av mål og tiltak

I adaptiv forvaltning går disse trinnene i en evig sirkel og gjentas om og om igjen hvert år (se figur 1.).

Figur 1. Adaptiv elgforvaltning. De fem boksene illustrerer de fem trinnene med noen eksempler i hver boks. Eksempelene i boksene er ikke uttømmende, og her er det opp til Sørli tildelingsområde å velge relevante punkter for sin elgstamme og sitt forvaltningsområde.

En rød tråd i elgforvaltningen er å overvåke og ha kontroll på elgstammens størrelse (tetthet) og sammensetningen (alder og kjønn) og tilpasse elgstammens størrelse i forhold til beiteressursene. Elgforvaltning handler til slutt om antall elg, og de faktorene som påvirker antallet. Faktorene som påvirker antall elg kan oppsummeres i en enkel matematisk formel for bestandsendringer:

Antall elg i området på tidspunkt 1 + antall kalver som fødes – antall elg som dør + antall elg som vandrer inn i området – antall elg som vandrer ut av området = antall elg i området på tidspunkt 2

Forkortet versjon: $N_1 + F - D + I - U = N_2$

For eksempel kan tidspunkt 1 (N_1) være 25. september 2016 og tidspunkt 2 (N_2) være 25. september 2017.

2 Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget til denne bestandsplanen er presentert i rapporten:

Åberg, T. 2017. Endringer i elgbeitearealer og elgtetthet i Lierne kommune 1989–2015. Lierne. Fjellstyrene i Lierne SA.⁵ I dette kapitlet i denne bestandsplanen omtales bare to tema som tilleggsinformasjon til rapporten: 1. En liste over momenter som påvirker kalveproduksjon i en elgbestand; 2. En betraktning omkring ku : okse-forholdet i elgstammen i Sørli tildelingsområde.

Liste over momenter som påvirker kalveproduksjon

Det er det minst seks forhold som påvirker kalveproduksjon i en elgbestand:

1. Antall kuer. Kalveproduksjonen i et område øker med antall kuer (hver elgku føder i gjennomsnitt 0,6–0,7 kalv/ku)
2. Beiteressursene påvirker produksjonen ved at gode beiter gir elgkuer med høy vekt og god kondisjon. Elgkuer med høy vekt får flere kalver og brunster tidligere enn svake elgkuer. Undersøkelser av ulike elgbestander har vist at sett kalv pr. ku lavere enn 0,65 tyder på at bestanden er større enn optimalt.^{7,8}
3. Ku/okseforholdet kan også påvirke kalveproduksjon. Når ku/okse-forholdet blir 3 : 1 eller mer vil oksene få problemer med å pare alle kuene i første brunstperiode (elgkua kan brunste opptil seks ganger pr. høst).⁴ Forskning viser at et ku/okse-forhold opptil ca. 2 : 1, gir høy produksjon, samtidig som de negative effekter av får få okser er minimale (Erling Solberg pers.medd.).
4. Elgkuer i alderen 6–10 år får flere kalver og brunster tidligere enn yngre og gamlere elgkuer.
5. Store okser får kuene tidligere i brunst enn små okser. Andelen store okser i en elgbestand har dermed betydning for kalveproduksjonen. Elgoksene har sin beste formeringsevne ved 6–10 års alder (og størst gevir ved 5–7 års alder).
6. Et viktig moment i kalveproduksjonen er at elgkuene trenger hvileår. Det er derfor helt naturlig at de noen år føder bare én kalv og at de noen år går helt uten kalv. Begrepet *gjeldku* er dårlig dokumentert, og det er stor sannsynlighet for at ei ku som normalt blir benevnt som gjeldku er ei produktiv ku som bare har et hvileår.

Punkt 2. i listen over nevner at beiteressursene er viktige for kalveproduksjon. Tabell 2 lister opp forventet kalveproduksjon under gode, middels og dårlige beiter.

Tabell 1. Forventet kalv/ku og kalv/kalvku under gode, middels og dårlige beiter. Tabellen er hentet fra Hjeljord, O. 2008. *Viltet - Biologi og forvaltning*, s 291.

Beiter	Kalv/ku	Kalv/kalvku
Gode	0,75	1,35
Middels	0,65	1,25
Dårlige	0,55	1,1

Sett ku pr. okse i Sørli tildelingsområde

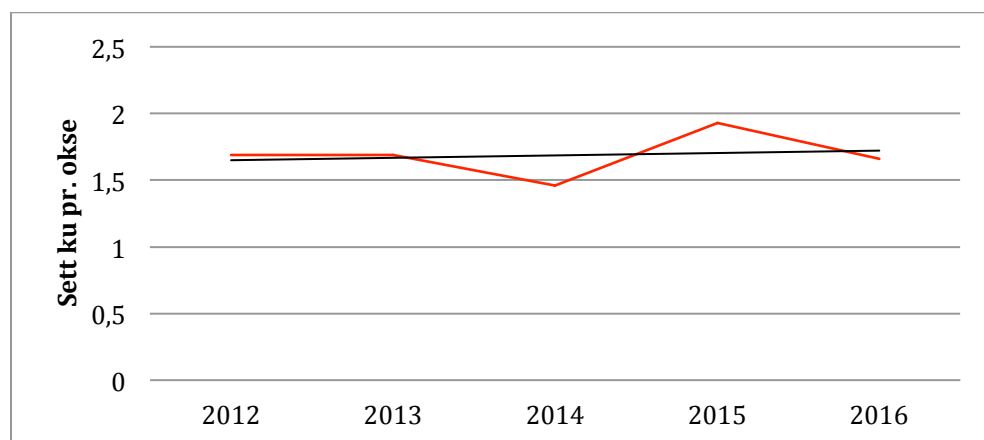
En balansert kjønnsrate er viktig for en sunn elgstamme. Norsk institutt for naturforskning anbefaler et ku/okseforhold mindre enn eller lik 2 : 1 (Erling Solberg pers. medd.). Dette gir høy produksjon av kalv, samtidig som de negative effekter av får få okser er minimale.

I Sørli tildelingsområde har vi et spesielt fenomen. Kjønnsraten i fellingsstatistikken er veldig skjev (se tabell 2), men dette gir ikke utslag i sett elg-statistikken (se figur 2).

Tabell 2. Gjennomsnittlig kjønnsfordeling til felte dyr i STO i perioden 2012-2016. Kilde: Hjorteviltregisteret.⁶

Kjønn	Gj.sn. antall pr. år	%-fordeling
Hanndyr (inkl kalv)	148	62 %
Hodyr (inkl kalv)	92	38 %
Sum	240	100 %

Det er skutt 62 % hanndyr og 38 % hodyr de siste fem årene. Man skulle kunne forvente at denne skjeve avskytingen resulterte i en økning i sett ku pr. okse, men det har ikke skjedd, se figur 2. En mulig forklaring på at en økning ikke har kommet, kan være at elgkuene går over til Sverige om vinteren og blir skutt der. Svenskene har store arealer med furuskog som blir hardt skadet av elgbeite, og for å redusere skadene ønsker svenskene å holde elgstammen på et lavt nivå. For å redusere elgstammen pålegger svenske grunneiere sine jegere å skyte en stor andel eldre kuer (noen ganger opptil 50 % av totaluttaket). Det er sannsynlig at svenskenes høye uttak av elgkuer kompenserer for vårt forholdsvis lave uttak av hodyr, og at dette i sum bidrar til et stabilt ku/okse-forhold under 2 : 1. Dette er bare en teori, og det kan godt finnes andre forklaringer på fenomenet.

Figur 2. Sett ku pr. okse i perioden 2012–2016 i STO med sett-elgdata fra de sju første jaktdagene (25.9–1.10) i hvert år. Gjennomsnittlig sett ku pr. okse i perioden var 1,68. Kilde: Hjorteviltregisteret.⁶

3 Avskytingsplan

3.1 Mål

3.1.1 Lierne kommunens mål for elgstammen

Det vises til Lierne kommunes *Handlingsplan for viltforvaltning 2017–20*.⁷

3.1.2 Sørli tildelingsområdes hovedmål

Sørli tildelingsområdes overordnede mål er å sikre en optimal og vedvarende produksjon og avkastning, sunne og friske dyr, god kjønns- og alderssammensetning og med passende stammestørrelse med hensyn til leveområdets bæreevne (beitegrunnlag) og skadepress på skog.

3.1.3 Sørli tildelingsområdes delmål

A. Bestandsstørrelse

1. Sørli tildelingsområde tar sikte på å stabilisere elgstammen på 2016-nivå i kommende bestandsplanperiode. Sett elg og slaktevekter skal følges nøye i planperioden for å fange opp eventuelle signaler om at elgstammen er for stor i forhold til beiteressursene.

B. Kjønnssammensetning

1. Sett ku pr. okse skal ikke overstige 2 kuer pr. okse i gjennomsnitt for planperioden.

C. Kvalitet og produksjonsevne

1. Sett kalv pr. ku skal være minst 0,65 i gjennomsnitt for planperioden. Hvis kalv pr. ku er under 0,65, er det sannsynlig at bestanden er større enn optimalt.^{1,9}
2. Sett kalv pr. kalvku skal være minst 1,3 i gjennomsnitt for planperioden.
3. Gjennomsnittlige slaktevekter for planperioden skal være minst:
 - 70 kg for årskalv hann
 - 65 kg for årskalv hunn

D. Skader på skog, jord og trafikk

1. Skader på skog skal være på et så lavt nivå at de aksepteres av Sørli skogeierlag og Lierne kommune (jf. skoglovens § 9).
2. Skader på jord og trafikk skal ikke øke.

3.2 Tiltak

- Det årlige jaktuttaket bør ligge på ca. 240–260 dyr. Justert med fellingsprosent på ca. 90 %, betyr dette at fellingskvotene bør ligge på opptil ca. 290 dyr pr. år.
- De årlige fellingskvotene skal likevel, i samråd med Lierne kommune, i nødvendig grad varieres

og tilpasses utviklingen i sett-elg og slaktevekker, slik at målene i bestandsplanen nås.

- Det videreføres samme rammer for alder og kjønn i uttaket som i forrige planperiode. Dette begrunnes med:
 - Eldre kyr: Tilgrensende områder på svensk side jakter på samme elgstamme som Sørli tildelingsområde. Ettersom svenskene har en høy andel kyr i sitt uttak, bør Sørli tildelingsområde videreføre regelen om maks 15 % eldre kyr i uttaket.
 - Eldre okser: For å sikre at en stor andel av oksene blir gamlere enn tre år, og dermed store, videreføres bestemmelsen om maks 20 % eldre okser i uttaket.
 - Kalv: for å redusere beitetrykket på vinterbeite, bør det videreføres et uttak på minst 40 % kalv av totalt felte elger.

3.3 Avskytingsavtale

Årlige fellingskvoter i planperioden:

År	Antall elg
2017	290
2018	290
2019	290
2020	290
SUM	1 160

De årlige fellingskvotene skal etter behov, og i samråd med Lierne kommune, varieres og tilpasses utviklingen i sett-elg, slaktevekker og beitetakst, slik at målene i bestandsplanen nås.

Rammer for årlig avskyting:

- Avskyting av kalv og ungdyr skal utgjøre minst 65% av totalt felte elger.
- Kalv skal utgjøre minst 40% av totalt felte elger.
- Ku 2,5 år eller eldre skal utgjøre minst 10 % og ikke overstige 15 % av felte elger
- Okse 2,5 år eller eldre skal ikke overstige 20 % av felte elger.

Det skal oppfordres til at 1,5-åringene tas ut som kviger (hodyr).

3.4 Systematisk observasjon og evaluering

Samtlige jaktlag i Sørli tildelingsområde plikter å rapportere følgende på settogskutt.no etter endt jakt:

- Fellingsstatistikk
- Sett-elg

- Vekter på skutte dyr

Frist for jaktlagene å rapportere er senest 5 dager etter avsluttet jakt sesong.

Styret i Sørli tildelingsområde skal lage en kort oppsummering av fellings- og sett-elgstatistikken i tildelingsområdet etter endt jakt hvert år for å evaluere hvordan en ligger an i forhold til oppsatte mål. I tillegg skal Lierne kommune utarbeide fellings- og sett elgstatistikk for hele kommunen, som gjøres tilgjengelig for Sørli tildelingsområde.

4 Søknad om godkjenning av bestandsplanen

Sørli tildelingsområde søker med dette Lierne kommune om godkjenning av foreliggende bestandsplan.

Lierne, den ____ / ____ - ____

Valdansvarlig representant i Sørli tildelingsområde

Kommunens behandling av bestandsplanen

Bestandsplan for Sørli tildelingsområde for perioden 2017 – 2020

Godkjennes / godkjennes ikke

Lierne, den ____ / ____ - ____

Kommunens viltansvarlig

Litteratur

¹Jerstad, K., Solbraa, K. & Knutsen, K. 2003. *Målrettet elgforvaltning – bedre ressursutnytting*. Oslo. Landbruksforlaget. 159 s.

²Miljødirektoratet. 2016. *Forskrift om forvaltning av hjortevilt med kommentarer*. Hentet 4.1.2017 fra <http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M478/M478.pdf>

³Carlsson, L., & Danell, K. 2006. Förvaltning i ständig förändring. (C. Åkesson, Red.) *Vilt och fisk Fakta* (1/2006).

⁴Hjeljord, O. 2008. *Viltet - biologi og forvaltning*. Oslo. Tun Forlag AS. 352 s.

⁵Hjorteviltregisteret. *Sett og skutt elg*. Hentet 19.12.2016 fra <http://www.hjorteviltregisteret.no/>

⁶Åberg, T. 2017. *Endringer i elgbeitearealer og elgtetthet i Lierne kommune 1989–2015*. Lierne. Fjellstyrene i Lierne SA.

⁷Lierne kommune. 2016. *Handlingsplan for viltforvaltning 2017–20*.

⁸Sveriges lantbruksuniversitet;. 11.10.2016. *Adaptiv Älgförvaltning*. Hentet 19.11.2016 fra <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/algforvaltning/>

⁹Solberg, E. J., Rolandsen, C. M., Heim, M., Grøtan, V., Garel, M., SætherB-E., Nilsen, E. B., Austrheim, G., Herfindal, I. 2006. *Elgen i Norge sett med jegerøyne. En analyse av jaktmaterialet fra overvåkningsprogrammet for elg i det samlede sett elg-materialet for perioden 1966-2004*. NINA Rapport 125.

¹⁰Sveriges lantbruksuniversitet. 12.1.2012. *Älgpopulationens biologi och beskattning*. Manualer och rapporter för viltförvaltning. SLU. Hentet den 7.1.2017 fra <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/algforvaltning/manualer/beskattningsstrategier/algpopulationens-biologi-och-beskattning/>